

Vanhemmuuden viivästyminen vaikuttaa eri tavoin naisten ja miesten työuriin

Tutkimuksen tarkoitus

Yksi merkittävimmistä perheellistymisen muutoksista länsimaissa on ollut vanhemmuuden viivästyminen. 1970-luvulta lähtien ensisynnyttäjien keski-ikä OECD-maissa on noussut naisilla keskimäärin yhdellä vuodella joka vuosikymmen. Vanhemmuuden viivästyminen on osa laajempaa muutosta, joka on tapahtunut nuorten siirtymässä aikuisuuteen. Näihin muutoksiin lukeutuvat myöhäisempi muutto pois vanhempien luota, pidempi kouluttautuminen ja viivästynyt siirtyminen työmarkkinoille, sekä avioituminen ja siirtymä vanhemmuuteen myöhemmällä iällä kuin aiempina vuosikymmeninä.

Varhaisaikuisuus on dynaaminen ja tapahtumarikas elämänvaihe, mikä luo menetelmällisiä haasteita vanhemmuuden seurauksia tarkastelevalle tutkimukselle. Koulutuksen ja työmarkkina-aseman on aiemmin havaittu vaikuttavan vanhemmuuden ajoitukseen, mutta vanhemmaksi tulon iällä voi olla myös itsellään vaikutusta näille elämänalueille. Kaiken kaikkiaan vanhemmuuden ajoituksen vaikutukset koulutukseen ja työmarkkina-asemaan naisilla ja miehillä eivät ole aiemman tutkimuksen valossa selviä.

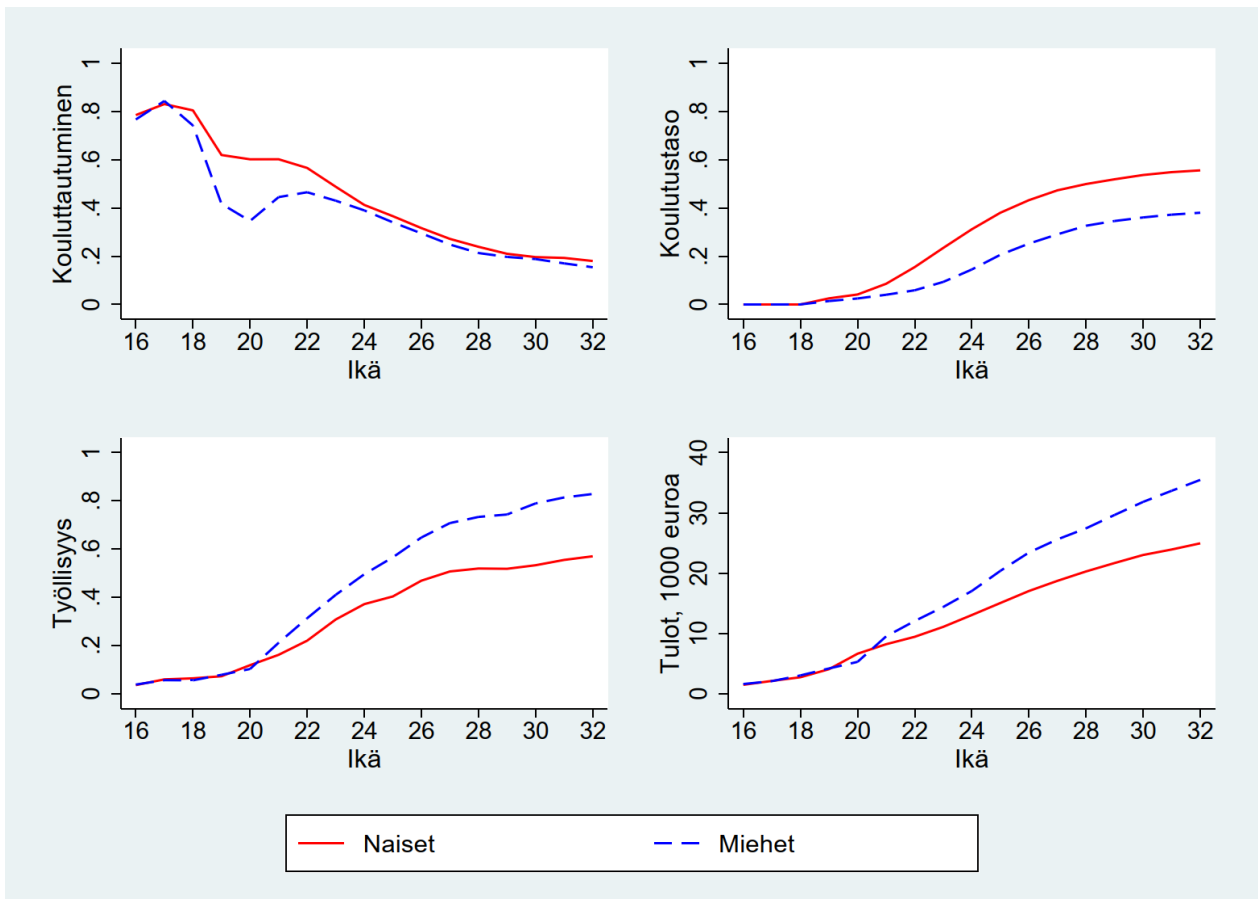
Uudessa tutkimuksessa selvitimme vanhemmuuden ajoituksen vaikutusta miesten ja naisten koulutus- ja työmarkkinauriin nuorella aikuisiällä. Tutkimusryhmä koostui Turun yliopiston, Helsingin yliopiston, Gröningenin yliopiston, Tukholman yliopiston ja Väestötieteen Max Planck -instituutin tutkijoista. Tutkimus perustui laadukaisiin suomalaisiin rekisteriaineistoihin, joilla analysoitiin vuosina 1974 ja 1975 syntyneitä naisia ja miehiä. Käytimme tutkimuksessa dynaamisen pitkittäisanalyysin menetelmää ja arvioimme, miten vanhemmuuden viivästyminen kolmella vuodella

- Länsimaissa ihmiset saavat lapsia myöhemmällä iällä kuin aiempina vuosikymmeninä.
- Tässä tutkimuksessa arvioimme vanhemmuuden viivästyminen vaikutuksia naisten ja miesten koulutukseen, työuriin ja tuloihin nuorella aikuisiällä.
- Tutkimuksen perusteella viivästynyt vanhemmuus nostaa naisten koulutustasoa miehiin verrattuna.
- Se myös pienentää naisten ja miesten välistä tuloeroa nuorella aikuisiällä, sillä se kasvattaa voimakkaammin naisten tuloja.
- Muutokset naisten ja miesten koulutuksessa selittivät vain pienen osan sukupuolten välisen tuloeron kaventumisesta.
- Yllättävää kyllä, tutkimuksen perusteella viivästynyt vanhemmuus saattaa parantaa työllistymistä ja tuloja voimakkaammin tulevilla isillä kuin äideillä.

vaikuttaisi naisten ja miesten koulutus- ja työmarkkinauriin nuorella aikuisiällä.

Erot naisten ja miesten koulutus- ja työmarkkinaurissa suuria

Kuten kuvio 1 osoittaa, naisten ja miesten koulutus- (ylemmät kuvat) ja työmarkkinaurat (alemmat kuvat) eroavat nuorella aikuisiällä jo lähtökohtaisesti suuresti. Yleisesti ottaen naiset aloittivat korkeakoulutuksen

Kuvio 1. Koulutus- ja työmarkkinaurat vuosina 1974 ja 1975 syntyneillä naisilla ja miehillä Suomessa.

aikaisemmin ja suorittivat miehiä useammin korkeakoulututkinnon. Vastaavasti miehillä oli naisia korkeampi työllisyysaste ja suuremmat tulot läpi varhaisen aikuisiän. Sukupuoliero työllisyydessä kasvoi 27 vuoden ikään saakka, kun taas tulojen sukupuoliero jatkui kasvuaan tämän jälkeenkin.

Vanhemmuuden viivästyminen nosti naisten koulutustasoa enemmän

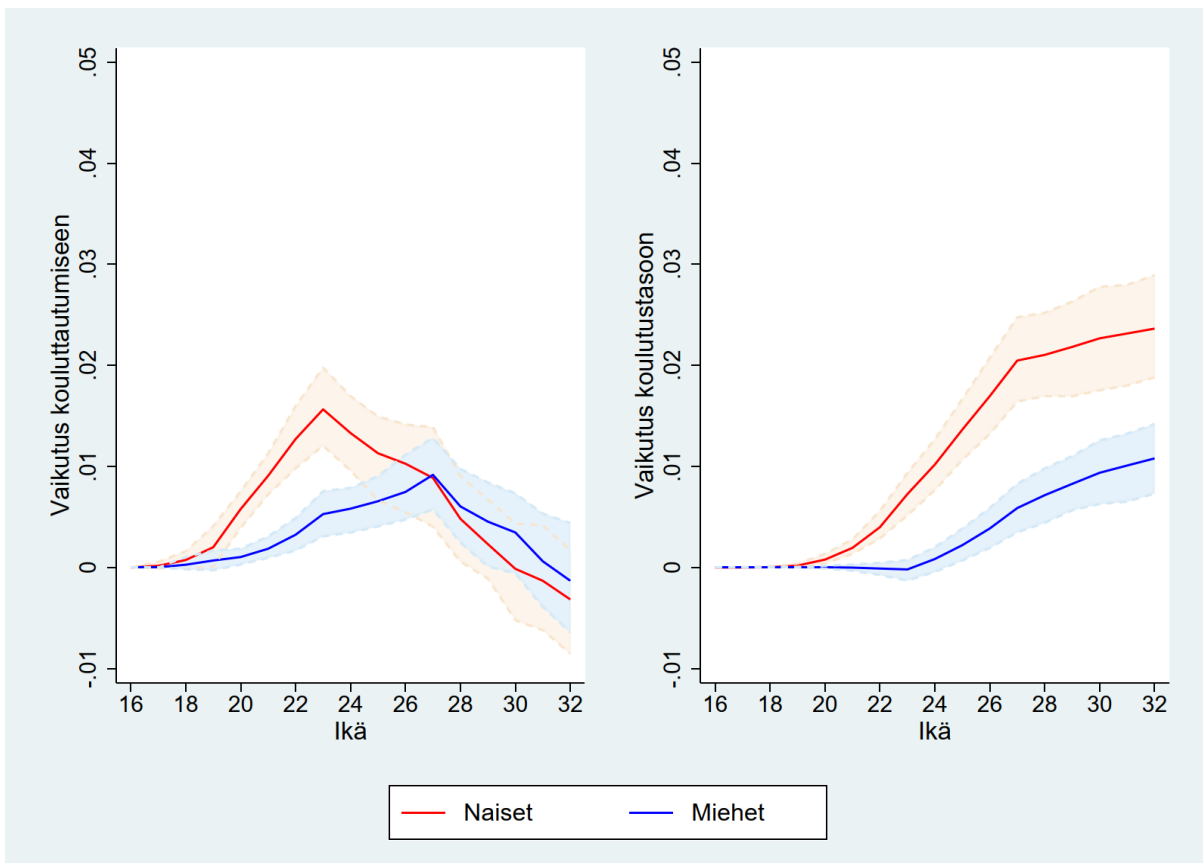
Kuten kuvio 2 havainnollistaa, tulosten perusteella naiset hyötyvät jonkin verran miehiä enemmän vanhemmuuden viivästyisestä koulutuksen suhteen. Jos vanhemmuus viivästyisi kolmella vuodella, naisista arviolta 2,4 prosenttiyksikköä suurempi osuus ja vastaavasti miehistä 1,1 prosenttiyksikköä suurempi osuus suorittaisi korkeakoulututkinnon 32 vuoden ikään mennessä. Tulokset antavat väestötason näyttöä siitä, että vanhemmuuden viivästyminen osaltaan selittää sitä, miksi naisten

koulutustaso on nykyään korkeampi kuin miehillä.

Vanhemmuuden viivästyminen paransi naisten työmarkkina-asemaa

Kuten kuvio 3 näyttää, viivästynyt vanhemmuus voi kaventaa miesten ja naisten välistä tuloeroa nuorella aikuisiällä. Vaikkakin molempien sukupuolten tulot kasvoivat viivästyksen seurauksena, kasvu oli voimakkaampaa naisilla. Kolmen vuoden viiveellä oli huomattavia, tosin väliaikaisia, vaikutuksia naisten työllistymiseen, kun taas miehillä työllisyysvaikutukset olivat vähäisiä.

Arvioitu työllisyysvaikutus naisilla oli suurin 27 vuoden iässä, jossa se ylsi 3,8 prosenttiyksikköön koko naisväestössä. Koulutuksen muutokset selittivät vain pieneltä osin sukupuolten välistä eroa viivästyksen vaikutuksissa tuloihin.

Kuvio 2. Vaikutukset koulutusuriin: vanhemmuuden kolmen vuoden viivästyksen vaikutus väestötasolla (population-averaged effect) kouluttautumiseen ja koulutustasoon sekä 95 %:n luottamusväli naisilla ja miehillä.

Tulevien isien tulot kasvoivat enemmän kuin äitien

Yllättävä havainto oli, että vanhemmuuden viivästyminen lisäsi isien keskimääräisiä tuloja lapsen syntymävuonna enemmän kuin äitien. Keskimääräiset vuositulot nousivat viivästyksen myötä arviolta 6,800 euroa isillä ja 4,700 euroa äideillä. Myös positiivinen vaikutus työllisyyteen oli suurempi isillä (12,9 prosenttiyksikköä kuin äideillä (9,7 prosenttiyksikköä).

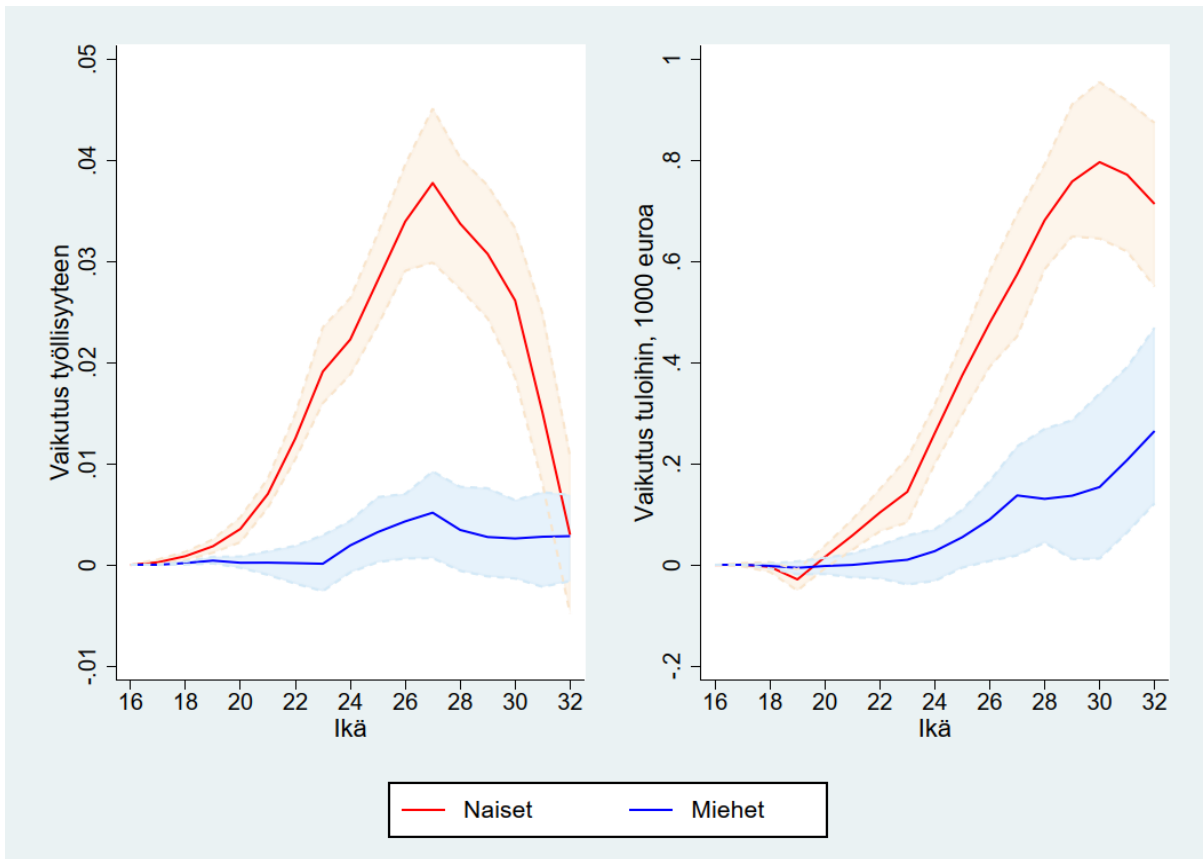
Aiempi tutkimus on kartoittanut etenkin äitien sijoittumista työmarkkinoille lapsen syntymän jälkeen. Nyt tehty havainto lisää ymmärrystä vanhemmuuden sukupuolituneista vaikutuksista työmarkkinoilla vanhemmuuteen siirtymän aikana. Tutkimustulokset voivat auttaa selittämään sitä, miksi sukupuolten välinen tasa-arvo palkattoman työn ja palkkatyön tekemisessä ei ole edistynyt nopeammin.

Siirtymä vanhemmuuteen on elämätku-

lussa kriittinen hetki, jolloin sukupuolirooleja ja ajankäyttöä perheessä usein neuvotellaan uudelleen. Vanhemmuuden viivästyksen mukanaan tuoma suurempi lisätulo miehille tässä elämänvaiheessa antaa heille naisia vahvemman aseman neuvotella palkallisen ja palkattoman työn jakamisesta perheessä.

Johtopäätökset

Tutkimus keskittyi Suomeen – Pohjoismaahan, jossa on yleisesti ottaen suhteellisen pitkälle kehittynyt sukupuolten tasa-arvo, kattavat tuet lapsiperheille ja joustava koulutusjärjestelmä. Siksi arvioidut erot vanhemmuuden viivästyksen vaikutuksissa sukupuolten välillä voivat olla pienempiä Suomessa kuin muissa maissa. Suomessa ensimmäisen lapsen saamisen ikä on noussut 1970-luvun puolivälistä lähtien: vuonna 2000 se oli naisilla 27,6 vuotta ja miehillä 30,0 vuotta ja vastaavasti vuonna 2020

Kuvio 3. Vaikutukset työmarkkinauriin: Vanhemmuuden kolmen vuoden viivästyksen vaikutus väestötasolla (population-averaged effect) naisilla ja miehillä sekä 95 %:n luottamusväli.

naisilla jo 29,7 ja miehillä 31,6 vuotta.

Tulosten valossa on todennäköistä, että vanhemmuuden viivästyminen vahvistaa naisten koulutuksellista asemaa suhteessa miehiin ja kaventaa miesten etulyöntiasemaa tuloissa suhteessa naisiin nuorella aikuisiällä. Tällaiset vanhemmuuden sukupuolittuneet vaikutukset, joissa vanhemmuuden viivästyminen parantaa naisten työmarkkina-asemaa suhteessa miehiin, nostavat esiin huolen vanhemmuuden yhteensovittamisesta työelämän kanssa työuran alkuvaiheessa.

Suomessa perhevapaajärjestelmä mahdollistaa verraten pitkiä vapaita työelämästä ja äidit pitävät valtaosan pitkistä lasten kotihoitajaksista. Myös rajalliset osa-aikatyön mahdollisuudet voivat luoda Suomessa pienten lasten äideille kannustimia lykätä työhön paluuta. Aiemmassa tutkimuksessa on havaittu, että Suomessa nuorena äidiksi tulleet ovat alttiimpia jäämään syrjään työmarkkinoilta kuin muissa Pohjoismais-

sa.

Myöhäisen vanhemmuuden sukupuolittuneet vaikutukset saattavat osittain johtua myös siitä, että naiset saavat ensimmäisen lapsensa keskimäärin aiemmin kuin miehet ja vanhemmuus voi tällöin kasata enemmän haasteita naisille juuri koulutus- ja työmarkkinauran alkuvaiheessa. Tarvitaan lisätutkimusta arvioimaan tämän tekijän merkitystä. Sukupuoliero vanhemmaksi tulon iässä (1,9 vuotta vuonna 2020) viittaa siihen, ettei tämän tekijän rooli välttämättä ole mitätön.

Aineisto ja menetelmät

Tutkimus perustui suomalaisiin rekisteritietoihin vuosina 1974 ja 1975 syntyneistä naisista ja miehistä. Tutkimus käytti sosiaalitieteissä harvoin sovellettua dynaamisen pitkittäisanalyysin menetelmää, parametrissa g-formulaa. Tämä menetelmä mahdollistaa havaitulle todellisuudelle

vaihtoehtoisten skenaarioiden vaikutusten arvioimisen havaitussa aineistossa. Tässä tutkimuksessa vaihtoehtoinen skenaario oli sellainen, jossa kaikki äidit ja isät saivat ensimmäisen lapsensa kolme vuotta myöhemmin kuin he todellisuudessa saivat

Menetelmän vahvuus on mahdollisuus arvioida väestötason vaikutuksia, mikä voi olla erityisen kiinnostavaa myös päätöksentekijöille. Menetelmän oletuksena kuitenkin on se, että vaikutukset voidaan estimoida luotettavasti havaitusta aineistosta ja kaikki relevantit muuttujat on mitattu – oletus, jonka täyttäminen on usein haasteellista.

Kouluttautumisella tarkoitamme tässä koulutuksessa olevien osuutta nais- ja miesväestöstä. Koulutustasolla tarkoitamme kolmannen asteen koulutuksen suorittaneiden osuutta nais- ja miesväestöstä.

Työllisyydellä viittaamme niiden osuuteen nais- ja miesväestössä, jotka työskentelevät vähintään yhdeksänä kuukautena vuodesta. Kuukausia perhevapaalla (äitiys/isyys/vanhempainvapaa tai kotihoidontuki) ei lasketa mukaan näihin kuukausiin.

Luottamusväli viittaa siihen väliin, jolla estimaatti (esim. arvio vaikutuksesta) on tutkimuksen perusjoukossa. 95 % luottamusväli viittaa siihen väliin, jolla estimaatti olisi 95 % luottamustasolla.

Rahoitus

Tutkimusta on tukenut Suomen Akatemia (no. 332863, 308247, ja INVEST 320162), Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvosto (FLUX 345130 ja 345131; LIFECON 345219, ja TITA 293103), Ruotsin tutkimusneuvosto, sekä Euroopan tutkimusneuvosto. Tarkemmat tiedot saadusta rahoituksesta löytyvät alkuperäisestä tutkimuksesta.

Lisätietoja

Tutkijatohtori Jessica Nisén, Turun yliopisto, etunimi.sukunimi@utu.fi

Alkuperäinen julkaisu:

Nisén, J., Bijlsma, M. J., Martikainen, P., Wilson, B., & Myrskylä, M. (2022). [The gendered impacts of delayed parenthood: A dynamic analysis of young adulthood.](#) *Advances in Life Course Research*, 53, 100496.